

De gemeenteraad van de gemeente Utrecht
Ontwikkelorganisatie Ruimte
Postbus 16200
3500 CE Utrecht

Datum: 18 mei 2024

Onderwerp: Zienswijze ontwerp-omgevingsvisie Overvecht

Geachte gemeenteraad,

Via deze brief dienen wij een zienswijze in op de ontwerp-omgevingsvisie Overvecht.

In de ontwerp-omgevingsvisie staat dat volkstuincomplex Ons Genot aan de 2^e Polderweg mogelijk verplaatst wordt naar het Noorderpark, om plaats te maken voor sportvelden. Bij de totstandkoming van de visie is echter geen invulling gegeven aan participatie en de visie gaat voorbij aan de bijzondere kwaliteiten van het volkstuincomplex. Wij lichten dit graag verder toe in deze brief en willen u vragen een visie op te stellen die uitgaat van behoud van Ons Genot.

Achterwege blijven van participatie

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet. Ook voor omgevingsvisies is participatie zeer relevant. "Met participatie kunnen overheden bij inwoners of gebruikers van een gebied perspectieven en toekomstbeelden ophalen"¹. Als gemeente heeft u participatie eveneens hoog in het vaandel staan volgens uw participatiebeleid. "In Utrecht kan iedereen meedenken, meedoen en invloed uitoefenen op wat de gemeente doet"². Daar hebben wij weinig van gemerkt helaas.

Het voornemen in de ontwerp-omgevingsvisie om Ons Genot te verplaatsen kwam als een donderslag bij heldere hemel. Onze vereniging is niet betrokken bij de totstandkoming van de ontwerp-omgevingsvisie. De gemeente geeft hiermee een signaal af dat er geen belang wordt gehecht aan de betrokkenheid en mening van de volkstuinvereniging. Het gevolg is dat er veel onrust is ontstaan. Mogelijke verplaatsing heeft nu al een verlamdend effect op plannen van leden om hun huisje of tuin op te knappen. En hoe kan een vereniging geloofwaardig zijn bij het handhaven van regels, als de gemeente totaal geen belang hecht aan de toekomst van het volkstuincomplex?

Kwaliteiten van de fysieke leefomgeving

Als gemeente bent u verplicht om een goed beeld te vormen van alle belangen die spelen in een plangebied. Dit valt onder het zorgvuldigheidsbeginsel van de Omgevingswet en staat ook opgenomen in de Nota van toelichting Invoeringsbesluit Omgevingswet. Een omgevingsvisie moet op hoofdlijnen een beschrijving van de kwaliteiten van de fysieke leefomgeving bevatten. Ontwikkelingen op het gebied van cultureel erfgoed, natuur, landschap, natuur, water en andere (niet-ruimtelijke) zaken die relevant zijn moeten volgens de wet beschreven en meegewogen worden.³

¹ <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/participatie/participatie-instrumenten/participatie-omgevingsvisie/>

² <https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/beleid/participatiebeleid/>

³ https://vng.nl/sites/default/files/publicaties/2018/omgevingsvisie_20180531.pdf

Het bereiken van 'een goede omgevingskwaliteit' is opgenomen in de centrale doelstelling (artikel 1.3) van de Omgevingswet. "Omgevingskwaliteit duidt op het belang van aspecten als cultureel erfgoed, architectonische kwaliteit van bouwwerken, stedenbouwkundige kwaliteit en kwaliteit van natuur en landschap. Het gaat daarbij zowel om de menselijke beleving van de fysieke leefomgeving als om de intrinsieke waarden die de maatschappij toekent aan de identiteit van gebieden en aan dier- en plantensoorten."⁴

Vreemd genoeg wordt in de ontwerp-omgevingsvisie voor Overvecht met geen woord gerept over de bijzondere kwaliteiten van Ons Genot. Hoe tot de locatiekeuze voor sportvelden is gekomen wordt ook niet duidelijk. Dat het volkstuincomplex over bijzondere kwaliteiten beschikt staat echter buiten kijf. De ontwerp-omgevingsvisie staat vol met quotes en volzinnen over een groene en gezonde stad, over samenwerken en behoud van het karakter van de wijk. Juist op Ons Genot is dit allemaal van toepassing.

Sociaal-maatschappelijke waarde

Vele decennia al is Ons Genot een plek waar mensen uit de wijk, stad en ver daarbuiten samen komen. Het is een terrein waar leden met verschillende achtergronden en uit alle lagen van de bevolking elkaar vinden. Samen onderhouden zij de tuinen en het terrein. De vereniging organiseert verschillende evenementen en het terrein is een belangrijke sociale ontmoetingsplek voor jong en oud. Ons Genot is een samenleving in het klein met vele connecties in de wijk en ver daarbuiten.

Verplaatsing van het complex duurt jaren en tot die tijd zal nagenoeg niemand nog investeren in zijn tuin. Verplaatsing vraagt uiteindelijk om veel grotere investeringen. Voor veel leden zal dit niet haalbaar of wenselijk zijn vanwege de hoge leeftijd, de grote tijdsbesteding of de kosten die hiermee gepaard gaan. Verplaatsing van Ons Genot betekent dus het verdwijnen van een bestaande sociale ankerplaats en doet inbreuk op het bestaande sociale weefsel van de wijk.

Ecologische waarde

Landelijk is er nog maar weinig onderzoek gedaan naar de ecologische waarde van volkstuinen. Het Algemeen Verbond van Volkstuinverenigingen in Nederland (AVVN) is hier samen met Naturalis Biodiversity Center wel mee bezig. Van onderzoek uit het buitenland is bekend dat volkstuinen de hoogste biodiversiteit kennen van alle vormen van stadsnatuur. Daarnaast zal bij verplaatsing een vergelijkbaar niveau aan soortenrijkdom pas na ongeveer tien jaar bereikt worden.⁵

Ook op Ons Genot is de flora en fauna indrukwekkend en is sprake van een enorme soortenrijkdom. De afwisseling van natte en droge natuur en de overgang van veen- naar rivierkleigronden versterken de diversiteit aan plant- en diersoorten des te meer. Op een groter schaalniveau draagt het complex bij aan de biodiversiteit van de Vechtzone en dus de natuurgebieden rond de Vecht. Verplaatsing van Ons Genot en vervanging door sportvelden betekent dus onmiskenbaar de vernietiging van biodiversiteit op het terrein en in de directe omgeving.

Cultuurhistorische waarde

In het buitenland is een bescherming van volkstuinen als monument niet ongewoon.⁶ In Nederland komt dit nagenoeg niet voor en zeker niet voor volkstuincomplexen die gerealiseerd zijn in de jaren

⁴ <https://www.mooinederland.nu/abc/omgevingskwaliteit>

⁵ <https://stadszaken.nl/artikel/5920/soortenrijke-volkstuinen-nu-ook-op-de-rode-lijst>

⁶ https://www.canonsociaalwerk.eu/1784_nut/2009-Marian-Lenshoek-historie-van-de-volkstuin.pdf

zestig en zeventig. Met de toenemende aandacht voor het erfgoed uit de Post 65 periode kan dit gaan veranderen. Volkstuinen kunnen gezien worden als materieel erfgoed, groen erfgoed, en de volkstuincultuur als belangrijk immaterieel erfgoed.⁷

Ons Genot is nauw verbonden met de geschiedenis van Overvecht en Utrecht. Met de komst van de grote uitbreidingswijken in de zestiger en zeventiger jaren zijn verschillende volkstuincomplexen gerealiseerd in de stad. Burgemeester De Ranitz opende Ons Genot in 1967. “Vooral voor de flatbewoners, die geen eigen tuin hebben, is dit werk een uitstekende recreatie”, aldus de burgemeester tijdens de opening.⁸ De gemeentelijke bouwdienst verzorgde de terreinaanleg en tuinhuisjes omdat de gemeente zich ‘moreel verplicht’ voelde te helpen.

Als ergens het verhaal van de naoorlogse volkstuincultuur in Utrecht verteld kan worden dan is het wel bij Ons Genot. De aanleg van het terrein is goed bewaard gebleven. De regels voor het type tuinhuis en het groen hebben er aan bijgedragen dat het oorspronkelijke karakter niet ingrijpend is veranderd. Op andere volkstuincomplexen is dit minder het geval. Omdat de regels relatief streng zijn bij Ons Genot is de volkstuincultuur kenmerkend voor de Post 65 periode. Ons Genot is sociaalhistorisch, typologisch, qua gaafheid en qua volkstuincultuur dus een waardevol ensemble. Verplaatsing betekent het verdwijnen van de cultuurhistorische kwaliteiten van het complex.

Conclusie

Verplaatsing van volkstuincomplex Ons Genot leidt tot een aantasting van de sociaal-maatschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarde van het terrein. Dit is niet betrokken bij het opstellen van de ontwerp-omgevingsvisie Overvecht. De ontwerp-omgevingsvisie voldoet daarmee niet aan het zorgvuldigheidsbeginsel en sluit niet aan bij het bereiken van een goede omgevingskwaliteit conform de Omgevingswet.

Behoud van de bijzondere kwaliteiten en het bereiken van een goede omgevingskwaliteit is alleen mogelijk door behoud van het volkstuincomplex op de huidige locatie. Wij willen u dan ook vragen de ontwerp-omgevingsvisie hierop aan te passen.

Alternatieven

Het is duidelijk dat de stad groeit en sportvoorzieningen mee moeten groeien. Maar het is niet duidelijk waarom dit ten koste moet gaan van bestaande kwaliteiten en ook niet wat de alternatieven zijn. Ontwerpend onderzoek kan tot creatieve opties leiden die vooraf niet bedacht zijn, zoals meervoudig ruimtegebruik en de combinatie met verdichting op het bedrijventerrein Overvecht. Dit kan prachtige voorstellen opleveren. De sportvelden boven op de IKEA aan de andere kant van de stad zijn hier een goed voorbeeld van. Wij willen u dan ook meegeven breder te kijken naar de locatiekeuze van de sportvelden en Ons Genot uit te sluiten als mogelijke locatie.

Van vernietiging naar versterking

Aanvullend willen wij u vragen een ambitie op te nemen in de omgevingsvisie die de kwaliteiten van Ons Genot juist benut! Een ambitie die niet in het teken staat van vernietiging maar juist van versterking van de bijzonderheid van het complex:

- De relatie versterken met de wijkbewoners van Overvecht via natuureducatie en onderwijs, of andere activiteiten. Hierbij kan een link gelegd worden met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid waar Overvecht onderdeel van uit maakt.

⁷ <https://erfgoedstem.nl/presentatie-volkstuinenkaart-zuid-holland/>

⁸ <https://hetutrechtsarchief.nl/collectie/38FB4F867D6D4ABFA923072B7314CCE3>

- Met Naturalis onderzoek uitvoeren naar de ecologische waarde van het complex, deze beschermen, het beheer daarop afstemmen en daarmee van Ons Genot een voorbeeld maken voor andere terreinen in Nederland.
- Samen met het AVVN een cultuurhistorische analyse en waardering opstellen. Het terrein en de volkstuincultuur vervolgens te erkennen en te beschermen als erfgoed, en de principes achter deze cultuur verder uit te dragen vanwege het belang voor een groene, gezonde en betere wereld.

Ons Genot is een parel in Overvecht, te bijzonder en te waardevol om te grabbel te gooien. Zijn we als samenleving niet 'moreel verplicht' om dit te behouden?

Wij hopen dat u met deze brief beter in staat bent om een goede afweging te maken en een besluit te nemen dat recht doet aan de kwaliteiten van het volkstuincomplex Ons Genot.

Hoogachtend,

[Redacted signature]

Lid van de Amateursvereniging 'Ons Genot'. Wij zijn huurders en gebruikers van een tuin (met tuinhuisje en kas) op het volkstuincomplex. Samen met onze kinderen tuinieren we met veel plezier bij Ons Genot.

Een afschrift van deze brief sturen wij naar:

- Bestuur Amateursvereniging 'Ons Genot'
- AVVN
- Provinciale Staten van de provincie Utrecht
- Programmabureau Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid
- Naturalis Biodiversity Center
- Bond Heemschut afdeling Utrecht